

30.7.81 Hbl

**MAJORITETSTER-
MER** utreds i dagens
språkspalt, som också fått
sig förelagd några kugg-
frågor om pluralisformer
av ord som stenfot och
livmoder.

MAJORITETEN av lä-
sarna befinner sig kanske
ännu på semester, liksom
prof. Thors själv. Men det
hindrar inte att ni utbyter
tankar om språkliga pro-
blem — välkomna bara
med brev som vi vidarebe-
fordrar till oraklet i
Oravais!

En frågeställare vill få en utred-
ning av termerna **absolut majoritet**,
kvalificerad majoritet och **enkel**
majoritet.

Absolut majoritet föreligger när
ett förslag eller en kandidat får mer
än hälften av antalet röster. Ett
typiskt exempel har vi i slutomgång-
en av våra presidentval. Då återstår
bara två kandidater. Det har som
känt inträffat, att den ena har fått
151 elektorsröster, den andre 149.
Segrarens majoritet är knapp, men
den är absolut (mer än hälften av
300 elektorsröster), och det räcker.

Kvalificerad majoritet innebär,

att det i något fall krävs en starkare
majoritet än t.ex. mer än hälften.
Ofta sägs det bl.a. i frågor rörande
stadgeändring i föreningar, att t.ex.
2/3 av de röstande vid ett möte skall
godkänna ett förslag. Även i vår
riksdag krävs i vissa fall att en
kvalificerad majoritet skall godkän-
na ett förslag.

Ofta förekommer omröstningar,
där t.ex. tre eller flera kandidater
ställs mot varandra. Låt oss säga, att
en styrelseplats är ledig i en förening
och att kandidaterna A, B, C och D
är uppställda. Vid valet avges 50
röster. A får 23 röster, B 17, C 6 och
D 4 röster. Ingen av de fyra har
absolut majoritet, vilken skulle ha
förutsatt minst 26 röster (= en röst
utöver hälften). Stadgarna säger
dock endast, att den kandidat som
har fått flest röster blir vald, och
detta innebär i exemplifallet, att A
utses. Detta kallas **enkel majoritet**.
Man ser också termen **relativ majori-
tet** för det skisserade fallet.

(Termen **enkel majoritet** används
ibland i betydelsen "absolut eller
relativ majoritet", alltså i motsats
till "kvalificerad majoritet").

En annan frågande vill ha besked
om pluralisformen av **stenfot** och
livmoder.

Vid ordet **stenfot** föreligger vack-

lan i pluralis. Troligen är formen
stenfötter vanligast, men **stenfotar**
förekommer också (detta att döma
av Akademiens ordlista). Personli-
gen skulle jag använda formen
stenfotar.

Av ordet **livmoder** är **livmödrar**
den enda pluralformen.

Orsaken till att det kan finnas
tvekan om pluralformen av **stenfot**
och **livmoder** är i främsta rummet,
att bägge orden är ovanliga i pluralis
(man brukar normalt bara tala om
"stenfoten på huset", och en plu-
ralform av "livmoder" förekommer
förmodligen bara i medicinska
texter).

En tredje frågeställare tar upp
bruket av ordet **expediera**. "Kan
detta ord brukas i ett uttryck som
"hos oss expedierar Ni snabbt"?"

Ordet **expediera** används i affärs-
sammanhang i betydelsen "betjäna
en kund": kassörskan expedierade
10 kunder på en kort stund. Normalt
finns objektet (här: 10 kunder)
utsatt, men det kan vara utelämnat i
vissa fall, t.ex. "Jag väntade länge,
men det fanns ingen som expedie-
rade".

Den citerade frasen "hos oss
expedierar Ni snabbt" är direkt
språkvidrig och är väl en översätt-
ning av finskans **asioitte**, dvs den
motsvaras på korrekt svenska t.ex.
av "uträttar Ni era ärenden snabbt".

Carl-Eric Thors

Hbl 6.8.81

**FÖR FÖRSTA GÅNG-
EN** hör till de uttryck prof.
Thors analyserar i dagens
språktext.

FÖR N:TE GÅNGEN
påpekar vi att alla läsare är
välkomna med sina språkli-
ga problem — post till
professorn går fram via
Hbl:s red.

"Vilken är betydelseskilnaden
mellan uttrycken för **första gången**
och **första gången**?"

Skilnaden är kanske inte så lätt
att märka, men den finns onekligen.
När jag provar uttrycken enligt min
språkkänsla, så finner jag:

1) Vid uttrycket **första gången**
finns — åtminstone ofta — en
motsats till uttryck som **andra**
gången, **senare** o.dyl. Exempel:
Första gången nådde han inte någon
poängplats, andra gången blev han
tvåa, knappt slagen av segrare. Om
jag skriver "Prins Charles gifte sig
härom dagen första gången med lady
Diana", så låter det som om jag
väntar mig ett **andra gången**.

2) För **första gången** är ett
ganska starkt betonat uttryck och
framhäver händelsens förstagångs-
karaktär. Exempel: Nu har vi för
första gången fått en grundlig
utredning av problemet. På onsdag
ger teatern för första gången Ibsens
"Brand". Ett tecken på det starkt
betonade i uttrycket för **första**
gången är, att det ofta placeras sist,
t.ex. "Hamlet ges i kväll för första
gången".

Fullt klart är, att endast **första**
gången kan brukas, när uttrycket
ingår i en sats med "Det var", t.ex.
"Det var första gången denna
försommar som han hörde gökens
karakteristiska läte".

I detta sammanhang borde det

kanske nämnas, att uttrycket **till**
först är en finlandism, som kanske
var vanligare förr. Det allmänt
svenska uttrycket är **först**, t.ex.
"Först skall du kontrollera, att alla
hans skulder är betalda".

En annan frågande vill veta, om
det är korrekt att bruka ordet **vars**
med syftning på ett ord i pluralis.

Svaret är ja. Det finns i nutida
svenska en mycket tydlig tendens att
också bruka **vars** i uttryck som
syftar på ett ord i pluralis, t.ex. "De
vars efternamn börjar på bokstäver-
na A—L skriver i sal A." Vilkas
kan visserligen också användas i
sådan fall, men tycks vara på väg att
bli ovanligare.

"Kan **tistron** anses var ett
högsvenskt ord?"

Tistron är ett namn på "svarta
vinbär". Det är inte ovanligt i
ortsnamn i våra skärgårdar och
förekommer också i namn vid
Sveriges ostkust.

Vad användningen av **tistron** i
högspråket beträffar, så kan det
säkert vara riktigt att beteckna det
som ett provinsialt ord, såsom
Akademiens ordlista gör. Det före-
kommer t.ex. inte i södra och västra
Sverige.

Överhuvudtaget är växtnamn på
-on egentligen hemma i östra
Sverige och hos oss; eftersom de
förekommer just i östra Sverige, har
de kunnat komma in i allmänt
svenskt språkbruk. I det svenska
Finland är tendensen att skapa
växtnamn på -on mycket tydlig.
Man kan tänka på **tränjon** "trän-
bär" och på **liljon**, som på sina håll
förekommer med syftning på olika
växter.

Carl-Eric Thors